Avtorica: **Marija Hribar**

Spomini na vidovsko šolo

Ludovika Bavdek, rojena Srnel

Doma sem bila na Čohovem in sem hodila v osnovno šolo v bližnji Sveti Vid. Prva šola je bila tam, kjer je sedaj hiša na Purgi. V tej hiši je stanoval tudi upokojeni učitelj Otmar Novak, ki so ga italijanski vojaki leta 1942 ubili kot talca, skupaj so jih takrat ubili 18 iz dveh vasi, Čohovo in Sveti Vid.

Osebni arhiv

Kako je potekala šola med 2. svetovno vojno?

Šolsko leto smo začeli 1. septembra 1940 (slika 1), 18 nas je bilo letnikov, rojenih 1934, samo še trije smo živi. Takrat sta bili učiteljici Gabrijela Samsa in Gosarjeva iz Dolenjega Logatca. Tretji razred sem obiskovala v šolskem letu 1942/43. Učiteljica Samsa je stanovala v šoli, z njo je bila tudi njena mama, bili sta s Travne Gore nad Sodražico. Otroci smo jima nosili drva in vodo iz studenca blizu šole. Imam fotografijo iz časa, ko so pod Zalarjevim kozolcem vaščani igrali Finžgarjevo Verigo – leta 1939 ali 1940, obe učiteljici sta tudi na sliki, sta obe režirali in pripravili igro.

V prvem razredu smo bili stari šest let. Prvo in drugo leto šole je bilo vse lepo. Učil nas je učitelj Drago Kek, ubili so ga Italijani v času roške ofenzive in takrat so si tudi utrdili postojanko pri Svetem Vidu. Šole Italijani niso zasedli, v njej sta stanovali učiteljici in v šolskem letu 1942/43 smo imeli pouk v šoli. Učila me je učiteljica Samsa – Gabrijela in dobila sem spričevalo za tretji razred, napisano v italijanskem in slovenskem jeziku. To spričevalo še hranim.

Po kapitulaciji Italije so vojaki odšli. Pred odhodom leta 1943 pa so Italijani na šolskem dvorišču zažgali šolsko dokumentacijo in knjige. Odšli sta tudi obe učiteljici, pouka nismo imeli dve leti. Šolska stavba je samevala, nihče ni skrbel zanjo.

Ko so italijanski vojaki ob odhodu zažgali dokumentacijo in knjige – takrat so zgoreli tudi dokumenti o delovanju šole, šolska kronika ...

To je moj šolski Izkaz o šolskem napredku (slika 2), ki sem ga našla v kupu knjig in dokumentacije na dvorišču šole. Kako sem bila vesela, ko sem ga našla, še sedaj ga hranim. Otroci smo brskali po tem, kar je ostalo, potem ko so Italijani vse vrgli na dvorišče in zažgali. Kup dokumentacije in knjig je bil ogromen. Požgan in ožgan. Otroci smo brskali po podstrešju šole, farovža in drugih hiš, kjer so prej bivali vojaki.

Pravite, da tisto, kar je o šoli napisal učitelj Jože Verbec z dne 24. 10. 1946 (Slivniški pogledi št. 98/23), vsebuje vrsto netočnosti.

Ja, res. Italijani niso uničili šolskega inventarja, po osvoboditvi smo še vedno sedeli v istih klopeh kot med vojno. Bila sta samo dva prostora. Tudi v kleteh šole ni bilo nikoli živine. Ta šola je stala skozi, nihče je ni porušil. To je bila kmečka hiša, zraven je bil kozolec in pod njim je bila štala iz kamna. Tako, da tisto, kar je napisal Verbec, ne drži. Po kapitulaciji Italije je bila šola prazna, ne spomnim se, da bi kdo stanoval v šoli, tudi ne, da bi bila živina tam in da bi bilo razdejano. Italijani so imeli z bodečo žico ograjeno vas Sveti Vid, bunker pri vhodu v vas na Zalarjevem kozolcu in na Zimovem kozolcu pri izhodu od Svetega Vida. S Čohovega in Pustega lesa smo morali hoditi spat k Svetemu Vidu, ker so se Italijani bali. Na vrhu Bavdkove hiše so imeli tudi bunker, cele noči so streljali. Naša hiša na Čohovem je bila vsa prestreljena.

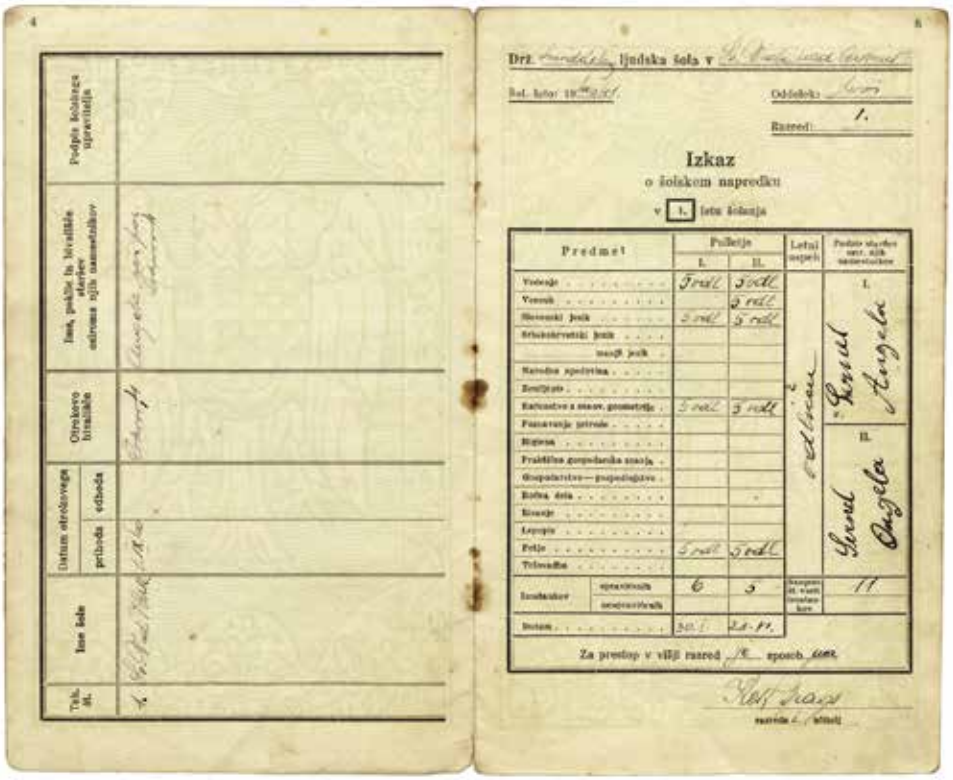

Izkaz
o šolskem napredku
v 1. letu šolanja

Sl. 1: Izkaz o šolskem napredku odlične učenke Ludovike Srnel, šolsko leto 1940/41 (Katarina Skuk)

Certificato annuale
Letno spričevalo

Sl. 2: Šolsko spričevalo Ludovike Srnel iz časa italijanske okupacije, 31. julij 1943 (Katarina Skuk)

Kako je potekal pouk po vojni?

Naš prvi pouk po osvoboditvi leta 1945 je bil v Ruparjevi gostilni v hiši pod pokopališčem. Zelo veliko nas je bilo in vse smo pozabili v dveh letih brez šole. Učila nas je starejša učiteljica. Potem so prav hitro pripravili učilnico v šolski stavbi. Otrok je bilo dosti in morali so narediti dodatne klopi iz desk – kot za veselico. Mlajši učenci smo sedeli spredaj v starih šolskih klopeh, starejši učenci pa so bili zadaj na novih klopeh. Kratek čas je bil učitelj Jože Verbec, potem pa je prišla učiteljica Doroteja Zubalič in dala mi je spričevalo za četrti razred. V petem razredu nas je učil Stanko Stritih, proti koncu pa Milan Lobè. Da bi imeli v šoli malico, se ne spomnim. Mi je pa vsak dan prinesla Ludvika Balantova iz Osredka velik kos domačega kruha. Jaz sem ga razdelila na koščke in košček kruha dala v vsako roko, ki se je stegnila proti meni.

V šoli so stanovale učiteljice in šola je bila s popravili uporabna še po vojni. Pouk v tej šoli je bil toliko časa, dokler si niso premislili in pouka preselili v Zalarjevo hišo, kjer je sedaj gasilski dom.

Odhod v Logatec

V petem razredu sta me učitelja Stanko Stritih in Milan Lobè vzpodbudila, da sem se odločila naslednje leto oditi v nižjo gimnazijo v Logatec. Ker je učitelj Lobè vedel, da smo v šoli dobili pomanjkljivo znanje, mi je dal dodatne naloge za sprejemni izpit na nižji gimnaziji. Izpit potem ni bil zahteven. Tri leta sem bila v Logatcu, male mature mi ni bilo treba delati, ker sem bila odličnjakinja. Odločila sem se za učiteljišče, prvi letnik sem naredila v Postojni, tri leta pa na učiteljišču v Celju. Štipendiral nas je Okraj v Postojni. Prvo službo sem dobila v Begunjah pri Cerknici, kjer sem učila 19 let in nato v Cerknici 17 let. V Begunjah so bili takrat učitelji Milan Otrin, žena Helena in Justi Rode.

Sedaj sem že zelo stara in dolgo upokojena. Razmišljam o učiteljih in učiteljicah v tistem času pri Svetem Vidu. Imeli so težko delo – slabo stanovanje, celodnevni kombiniran pouk, brez učil, brez vodovoda, elektrike, telefona in radia, slabe prometne povezave (pešačenje). Zaslužijo si zahvalo in priznanje, da so se trudili in usmerjali otroke, jim nudili osnovno znanje in jih usmerjali v nadaljnje šolanje.

Marija Lešnjak, rojena Rudolf

MH

Rojena sem leta 1939 na Koroščem. Ko sem začela hoditi v šolo, sem bila stara sedem let in pol. Naredila sem šest razredov osnovne šole (slika 3), kolikor jih je takrat bilo. Čez nekaj let sem se vpisala na dopisno šolo v Ljubljani v sedmi in osmi razred ter leta 1963 uspešno zaključila osemletko. Pošiljali so mi skripte, doma sem delala naloge in hodila na izpite. Dobro mi je šlo v šoli, rada bi nadaljevala šolanje, ampak takrat ni bilo možnosti. Ata ni bilo, je umrl v koncentracijskem taborišču na Rabu, mama je ostala sama z mano in bratcem na velikem gruntu. Hotela sem pomagati mami. Nisem je mogla pustiti. Bili so hudi časi, težki časi, ampak lepi, ker smo bili mladi.

V šolo k Svetemu Vidu ste hodili s Koroščega.

Do šole pri Svetem Vidu je po cesti en kilometer in pol, vendar smo šolarji hodili po stezicah, po bližnjicah. V poletnih mesecih je bilo kar v redu, pozimi, ko je zapadlo veliko snega, pa so šli gazit naprej najstarejši, Milan Klančarjev - Tekavc, potem Tone Klančar, Marija Rudolf, za njimi smo šli jaz, moj brat Tone Rudolf, Milka Klančar, Tončka, Ivanka, Jože Rudolf. Vsi premočeni smo prišli do šole, k peči, tam smo se greli, sušili oblačila. Peč ni dajala dosti od sebe, bilo je mraz, zeblo

Sl 3: Izkaz o šolskem napredku odlične učenke Marije Rudolf, šolsko leto 1950/51 in 1951/52 (MH)

nas je, tiščali smo se okrog peči. Če je bilo preveč snega, nismo šli v šolo, dostikrat smo ostali doma, da smo pomagali na kmetiji. Ko je bil domač praznik – koline, tudi nismo šli. Komaj smo čakali, da smo dobili ocvirke. Tudi zaradi bolezni smo izostali od pouka, recimo ošpice smo dobili vsi otroci.

Takoj po 2. svetovni vojni je bilo tudi v šolstvu hudo pomanjkanje.

Vidovska šola je bila kar precej poškodovana, en čas smo bili v enem razredu, potem v drugem, dva razreda sta bila, zgoraj je bila kuhinja. Od začetka je bil samo en razred, obrnjen proti cerkvi, potem so še v drugem razredu vstavili okna. V klet si nismo upali, med vojno so v njej ljudi zapirali, smo imeli strah. Višji razredi so k pouku hodili dopoldne, nižji popoldne, včasih smo bili pa skupaj. Najprej nas je učil učitelj Jože Verbec, ki je šel k vojakom, potem Milan Lobè, Marija Černač in Milena Veršnik. Učitelji so nastradali, niso se mogli popolnoma posvetiti učenju. Pomanjkanje je bilo. Ni bilo svinčnikov, ni bilo zvezkov, meni je stric iz službe prinesel liste in mi jih spel skupaj, da sem lahko pisala. Mizice so bile stare, imele so črnilnike, vse se je uckalo, spodaj je bil rob, da ni zvezek padel dol. Ni bilo stolčkov, sedeli smo na klopeh.

Ali so bili vsi učenci upravičeni do brezplačne malice?

Pri nas je bil grunt in z eno leto mlajšim bratom nisva bila upravičena do malice. Nekaj časa nismo nič dobivali, ne malice ne karte, zato ker smo imeli nekaj več zemlje, potem je eden od naju dobival malico, eden ne. Hudo je bilo, ker si moral počakati odzunaj, ker nisi nič dobil. Od doma sem jemala sadje, saj je bilo pri nas sadja veliko, jabolka, hruške, pa kos kruha, če je bil.

Otroške igre, izleti

Med odmorom smo šli ven, pred šolo, če je bilo vreme lepo. Igre smo se šli: »gnilo jajce«, »tancali smo« (ristanc, fuč, op. avt.), s kamnom smo po pesku potegnili črte, like, potem smo metali kamenčke in skakali po likih, igrali smo se tudi »kdo se boji črnega moža«, »škarje brusit«, stali smo pri drevesih, eden pa je hodil od enega do drugega in spraševal: »Škarje brusim, škarje brusim, ali imate kaj za brusit?« Imel je dve palčki in »brusil škarje«. Za njim smo se premikali in menjavali drevesa. Če si bil uspešen, si zasedel prazno mesto ob drevesu. Potem je spraševal tisti, ki je ostal brez drevesa, dobil je tudi leseni palčki. To smo se šli doma, ker je bilo zadosti dreves. Žogo smo si naredili iz cunj. Sami smo se morali zabavati.

Enkrat smo šli v Postojnsko jamo, na pionirsko železnico v Ljubljano, vlakec je bil, drugače pa smo hodili na izlete okrog šole: Čohov grič, Pirman vrh, Špičasto Stražišče, h Kotlu, telovadbo smo imeli v šolski gredi, če je bilo vreme. Spominjam se, da smo gledali film Tatovi koles (legendarni film iz leta 1948 italijanskega režiserja V. De Sica, op. avt.) pa Na svoji zemlji. Nekatere prireditve so bile v šoli, pa pod Zalarjevim kozolcem.

Karolina Strle, rojena Štritof

Osebni arhiv

Rojena leta 1947, doma z Rudolfovega, upokojena učiteljica razrednega pouka, ki skrbno hrani dokumente, povezane s šolo. Vidovsko šolo je obiskovala od leta 1954 do 1958.

Zgodba o kuferčku

V prvi razred sem šla leta 1954. Dva prostora, razreda, mizice še lesene, povezane s stolčkom. Vse staro. Črnilnik je bil v luknjici v mizici. Pisali smo s peresnikom, ki se je nataknil. Imela sem zvezek in lesen kuferček še od mame (slika 6), leseno puščico. Kuferček je prišel prav tudi, da sem se z njim drsala po travi. Pozneje se je šola preselila tja, kjer je bil zadružni dom (danes gasilni dom), je bil en prostor, ena vrata pa so vodila v sobo od učiteljice.

Poučevale so vas učiteljice.
Vidovsko šolo sem obiskovala do leta 1958. Učiteljica je bila Milena Žužek in potem Elka (Mihaela) Žgavec, bila je z Gradišča na Vipavskem. Kako sem imela rada te učiteljice! Prav zato sem tudi sama postala učiteljica. Pred tem je poučevala Jana Grmič, ki je učila mojega moža. Potem je šla na Vrhniko. Pouk je potekal po skupinah dopoldne in popoldne, bili smo tudi vsi skupaj. To ni bilo enostavno za učiteljico, vsakemu je dala naloge. Telovadili smo zunaj. Za malico smo večkrat jedli oranžen sir, mleko v prahu, zelo dobro, če si ga malo pojedel kar z žlico. To je bila ameriška pomoč Jugoslaviji.

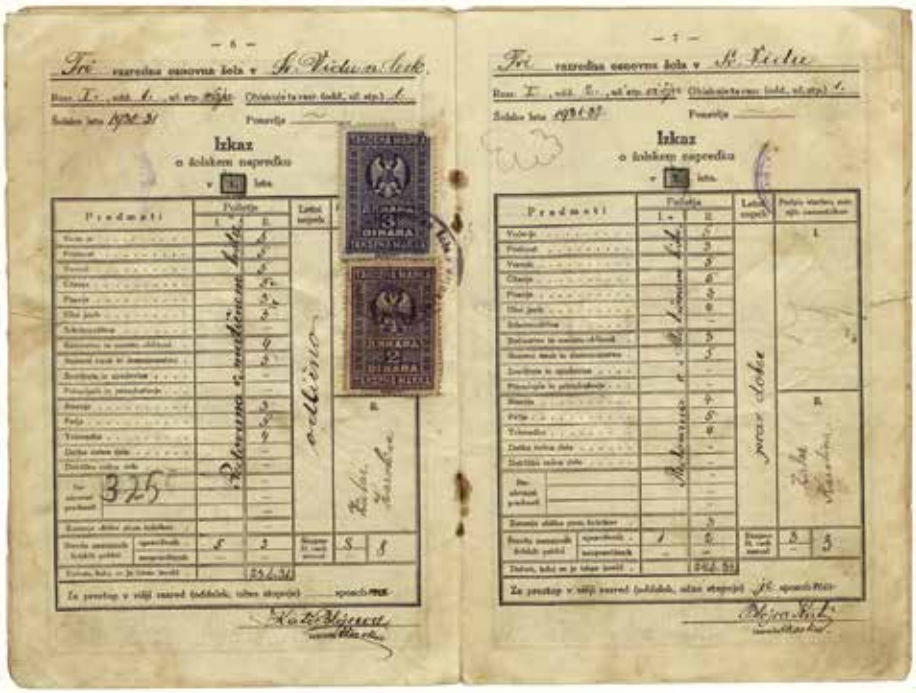

Sl. 5: Izkaz o šolskem napredku učenke Dragice Zalar, rojena 1924 na Rudolfovem, začetno leto 1930/31 (📷 Katarina Skuk)

Kateri dogodki so vam ostali v spominu?
Na športni dan so nas peljali od Svetega Vida na Slivnico, na Rab na izlet, prespali smo v eni hiši z okroglo mizo. Učitelj Turšič je peljal otroke na Nanos, šla sem z njimi, čeprav sem hodila že v Cerknico v šolo. Prespali smo v Vojkovi koči. Učitelji so bili pogumni, da so nas peljali na tako zahtevne izlete. Po njivah smo hodili pobirat hrošče, škodljivce. Pobirali smo tudi krompir gori na zadružnih njivah, ki so bile last Kmetijske zadruge. Šola je imela svoj vrtiček za ograjo pri stari šoli. Spomnim se, da smo v stari šoli spodaj gledali film Tatovi koles, to je bil prvi film, ki sem ga gledala. Bilo je imenitno. Doktor Pušenjak nas je prišel cepit proti otroškim boleznim. Tudi zobozdravstvena služba je prišla enkrat v hribe. Zobozdravnica iz Ljubljane, dr. Božena Kump. Na veliko so pulili zobe, škrbine, niso nič plombirali.

Odhod na cerkniško šolo in naprej v Ljubljano
Šolanje sem nadaljevala na cerkniški osnovni šoli v petem razredu. Bila sem zelo nesrečna, enajst let sem bila stara, ko sem odšla od Svetega Vida, stanovala sem v Dolenji vasi. V soboto pouk, prevoza ni bilo, od Cajnarjev sem morala do Svetega Vida peš. Imela sem hudo domotožje. Naslednje leto sem se preselila k Rovanovim v Cerknico. Potem ko so vpeljali avtobus, sem se v šolo vozila od doma. Vstajala sem ob pol petih, v šolo smo prišli ob šestih, pomagali gospe Lampetovi, drva smo nosili. Ob treh popoldne sem bila nazaj doma. Kako velik je bil vpliv družine, domačega okolja. Ko sem se v sedmem in osmem razredu v šolo vozila od doma, se mi je uspeh zelo izboljšal, bila sem odlična. Učitelji so mi dajali motivacijo: Sonja Verbec, Vera Kravanja, France Dolničar, Tilka Mele, Konrad Knez ... Potem sem šla na učiteljišče na Resljevi v Ljubljano.

Skrbno hranite dokumente, ki so povezani s šolo.
Najstarejši je Spominski list iz leta 1911 (slika 4) od stare mame Karoline Rot s Koroščega, od moje mame Dragice Zalar, poročene Štritof, imam spričevalo – knjižico, začetek vstopa v šolo 1930/31 (slika 5). Moja mama Dragica je bila potem oproščena šole, ker je skrbela za bolno, nepokretno mamo. Njenega očeta so leta 1942 ubili italijanski vojaki. Moja hčerka, ki je učiteljica, šolske dokumente nese v šolo, da jih pokaže učencem.

Sl. 4: Spominski list učenki Karolini Rot, 15. julij 1911, podpisani voditelj šole Ivan Bezeljak in učiteljica Franica Bezeljak, katehet Frančišek Pavlin; ilustriral slikar Saša Šantel (📷 Katarina Skuk)

Sl. 6: Karolina Rot, poročena Zalar, hčerka Dragotina s kuferčkom, prvošolka (📷 osebni arhiv)